

Konsulta rajonale me shkencëtarët për nismën KOMRA

Zagreb, Kroaci

10 janar 2009

Konsultat i organizoi organizata joqeveritare Documenta (Zagreb). Morën pjesë 34 shkencëtarë dhe shkencëtare nga i gjithë rajoni, si dhe një gazetar nga Beogradi. Fjalët hyrëse i mbajtën Nataša Kandić (Fondi për të Drejtën Humanitare, Serbi) dhe Vesna Teršelić (Documenta, Kroaci), kurse debatin e moderuan Aleksandar Trifunović (Projekt i medial Buka / Zhurma, BH), Jelena Simić (Fondi për të Drejtën Humanitare, Serbi) dhe Eugen Jakovčić (Documenta, Kroaci). Mediumet që kanë informuar për tubimin janë Republika, Slobodna Dalmacija, Glas Istre, Novi list, Gazeta Express, Nova TV dhe E-Novine.

Nisma KOMRA është pozitive dhe e mirëseardhur si thirrje e organizatave joqeveritare për ballafaqim të përbashkët me të kaluarën në bazë të fakteve

Çdo nismë është e mirëseardhur dhe është kënaqësi dhe në të vërtetë edhe mirë, që shoqatat joqeveritare marrin iniciativat që do të duhej ti inicionin shkenca ose shteti. Sepse Kroacia në hulumtimet e derisotme të humbjeve njerëzore në kohën e luftës atdhetare nuk ka qenë aspak e prirë që të hulumtojë një segment të atyre që kanë pësuar, sepse i konsideronte për viktime jo edhe aq të mëdha.

Deklaratë: Igor Graovac, Instituti kroat për histori, Kroaci, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Nuk duhet gjithnjë të shikojmë të gjitha te shteti. Do të thotë, mendoj, se e gjithë shoqëria duhet të marrë flamurin, duhet të thuhet «pas meje». Për këtë bëhet fjalë. Dhe atëherë pas një kohe gjithnjë e më shumë akterë në shoqëri, qytetarë, posaçërisht ata që janë të interesuar edhe nga kjo edhe nga ana tjetër, do të shkonin pas tërë shoqërisë, dhe të bashkëngjitet edhe [kryeministri] Sanader, dhe të bashkohen edhe këta të tjerët.

Deklaratë: Dražen Lalić, Fakulteti i shkencave politike në Zagreb, Kroaci, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Sendi bazik pse ky Komision rajonal është i mirë, sipas të gjitha gjasave. ka të bëjë me atë se shoqëria civile merr rolin e vet në zgjidhjen e kësaj çështjeje. (...) Roli i dytë i rëndësishëm i këtij komisioni është krijimi i një ambienti në ballafaqimin me të kaluarën. (...) Detyra e komisionit është që të krijojë atë nevojën organike që njerëzit të ballafaqohen me të kaluarën, dhe jo që kjo nevojë t'u imponohet.

Deklaratë: Srđan Vukadinović, Qendra për hulumtime shoqërore, Mali i Zi, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Mendoj se është mirë që kjo nismë është e definuar në mënyrë kaq precize. Ajo i shmanget kategorive morale ideologjike, të cilat gjithnjë mund të janë të kontestueshme në hulumtimet e këtilla dhe, kuptohet, në proceset që do të pasojnë e për të cilat shoqëritë tona nuk janë sa duhet të përgatitura. Pra, mendoj se është ide e shkëlqyer që nocionet e të vërtetës dhe të pajtimit janë vënë në planin e dytë, dhe që faktet janë nxjerr në planin e parë.

Deklaratë: Nikola Samardžić, Fakulteti filozofik në Beograd, Serbi, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Arsyeja kryesore për themelimin e KOMRA është nevoja për rishqyrtimin kritik të interpretimit të së kaluarës së afërt.

Ka më shumë interpretime të kaluarës së afërt. Pra, interpretime të së kaluarës së afërt, jo të së vërtetës. Dhe problemi nuk është vetëm në atë, por edhe në mjediset kombëtare që interpretimet i pranojnë si të vërteta, pa asnjë shqyrtim kritik. Me këtë do të duhej të merrej komisioni. Dhe kjo është në të vërtetë arsyeja pse duhet të themelohet Komisioni Rajonal.

Deklaratë: Enes Milak, Muzeu i Kuvendit të dytë të AVNOJ-it, BH, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Iniciativa do të realizohet shumë vështirë për shkak të raporteve mes Serbisë dhe Kosovës.

Kjo nismë është shumë e mirë dhe pozitive, por nuk e ka përkrahjen në Kosovë, këtë mund t'ju përcjellë. Do të jetë shumë e vështirë të marrë përkrahjen në Kosovë për shkak të situatës së rëndë që vazhdon nga viti 1999, kur ka përfunduar lufta e armatosur në Kosovë. Pra, gjendja është ende shumë e rëndë, me shumë tensione dhe ende po zhvillohet një luftë e rëndë dhe e ashpër politike dhe diplomatike në Kosovë dhe për Kosovën. (...) Unë dhe kolegët e mi historianët do të kryejmë punën tonë dhe kuptohet se do të ju përkrahim në çdo aspekt, e përkrahim këtë nismë dhe këtë komision ngase mendojmë se do të përfaqësojë edhe interesat tona,

Deklaratë: Haki Kasumi, Instituti për historinë e Kosovës, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Unë jam ndër ata skeptikët që mendojnë se nisma nuk mund të realizohet në këtë formë. Ndoshta mund të bëhen komisionet shtetërore në disa prej vendeve, shteteve post-jugosllave, por jo të jetësohet edhe koncepti rajonal në parimin për të cilin Jasminka tha se duhet të ekzistojnë bisedimet interparlamentare, apo si u shpreh... Unë mendoj se politikisht situata është e tillë që në dy tre vitet e ardhshme, e ndoshta edhe tetë vite, nuk do të mund të realizohet ideja në tërësi para së gjithash për shkak të raporteve mes Serbisë dhe Kosovës; do të thotë do të «përrjashtoni» o Kosovën, o Serbinë.

Deklaratë: Shkëlzen Maliqi, Qendra për studime humanistike Gani Bobi, Kosovë, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Nisma KOMRA është imponim i një të vërtete për të gjithë. Nuk duhet të ofrohet ajo që është shembur – rajonit i duhet një komision evropian.

Derisa i ofroni rajonit, ofroni atë që është shembur, që ka shkaktuar shumë krime etj., kështu që unë propozoj që kjo KOMRA të shkurtrohet pak, dhe njëkohësisht edhe të zgjerohet, dhe të quhet KOMEV, të quhet Komision evropian, nëse jo edhe botërore, duke u formuar në atë nivel që në aspektin e akterëve të ballafaqohemi edhe me akterët e bashkësisë ndërkombëtare, të cilët po kështu janë përgjegjës për krimet e bëra në rajon.

Deklaratë: Josip Jurčević, Instituti i shkencave shoqërore Ivo Pilar, Kroaci, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Duke folur për nismën konstatoj se në shoqëritë post-jugosllave vlejnë të vërtetat e ndryshme. Iniciatorët thonë: «Në shumicën e rasteve këto të vërteta bazohen në mendimet dhe interpretimet politike, dhe jo në faktet. Edhe më tej mbisundon mohimi i krimit ndaj të tjerëve, pranimi vetëm i viktimave të veta dhe ndjenja e afërsisë me të akuzuarit nga komuniteti etnik i veti.» Kjo sigurisht se nuk është e kontestueshme. Por, është pyetje nëse mund të zgjidhet në paket në nivelin rajonal. Kjo është përpjekje e imponimit të një të vërtete për të gjithë. (...) Bosnja dhe Hercegovina, Kroacia dhe Serbia i kanë rolet e ndryshme në këtë luftë, e kanë kaluar në mënyra të ndryshme atë dhe i kanë edhe shikimet e ndryshme të saj. Secili prej këtyre shteteve ka të paktën dy shikime të ndryshme të luftës. Si të pajtohet e papajtueshmja, a është kjo e mundur, dhe a duhet të përpiqemi rreth kësaj fare?

Deklaratë: Davor Marijan, Instituti kroat i historisë, Kroaci, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Çka do të duhej të ishte kjo qasje rajonale? (...) Mendoj se kjo qasje nuk është adekuate për një komision të vërtetës, sepse komisionet për të vërtetën duhet të shkojnë më tutje nga kjo dhe komisionet për të vërtetën duhet të koketojnë vazhdimisht me pyetjen e kuptimit dhe të vlerës.

Deklaratë: Kruno Kardov, Fakultetit Filozofik në Zagreb, Kroaci, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

E përkrah bashkëpunimin e të gjitha institucioneve, shkencore dhe joqeveritare, dhe besoj se qëllimi i përbashkët i yni është të arrihet prezantimi objektiv i historisë së viteve nëntëdhjetë në hapësirën e ish Jugosllavisë, dhe posaçërisht bërja e regjistrit të viktimave dhe ndëshkimi i të gjithë krimeve të luftës. Por vërtetë nuk e përkrah themelimin e komisionit rajonal sepse konsideroj se puna e zbardhjes së fakteve është para së gjithash detyrë e institucioneve shkencore, dhe se kjo punë mund të kryhet vetëm me qasje shkencore serioze, shumë precize.

Deklaratë: Ante Nator, Qendra memoriale-dokumentuese kroate e luftës atdhetare, Kroaci, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Faktet nuk mund të zbardhen në nivelin e një shteti. Qasja rajonale është e nevojshme sepse edhe lufta, viktimat dhe kriminelët kanë qenë të lidhur rajonalisht. Qasja jo-kombëtare është çështje e objektivitetit.

Njerëzit e kanë esenciale atë kuptimin, sinqeritetin, pranimin, ndonëse janë vërtet të frikësuar nga manipulimi që zgjat aq shumë.(...) Ndoshta ne nuk mund ta shërojmë çrregullimin post-traumtik por mund t'i ndihmojmë disi njerëzve që me këtë të vazhdojnë jetën, të shkojnë tutje. Prandaj mendoj se një komision është shumë i rëndësishëm, që njerëzit të dëgohen.

Deklaratë: Zdenka Pantić, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Faktet do të pengojnë ideologjizimin, faktet do t'i mbrojnë viktimat, dhe faktet, ky është mesazhi im i fundit, nuk mund t'i zbardhim në nivelin e një shteti, që ka qenë i përfshirë në luftë. Duhet të kemi formën e përbashkët. Mendoj se nuk është në pyetje nëse na duhet qasja rajonale. Është e evidente se kjo luftë, ose luftërat, kanë qenë shumë shtresore; mund të shikohen si një luftë, ose si disa luftëra. Ato janë të lidhura. Edhe viktimat janë me vetë këtë faktin të lidhura. Edhe kriminelët janë të lidhur, edhe dorasit. Të mos themi se i njëjti doras ka bërë krime, kjo është shumë e mundshme, ka shumë raste të tilla, edhe në Kosovë, edhe në Bosnje, edhe në Kroaci.

Deklaratë: Dražen Lalić, Fakulteti i shkencave politike në Zagreb, Kroaci, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Do të ishte me rëndësi që pas zbardhjes dhe tregimit të së vërtetës mbi krimet e luftës, puna e KOMRASë të përcillet me përpjekjet e gjithë neve që të krijohet një memorie kredibile politike në këto hapësira, që nuk do të bazohet në mite, por mu në ato fakte që do të arrijmë t'i mbledhim gjatë punës tonë.

Deklaratë: Daliborka Uljarević, Qendra për edukim qytetar, Mali i Zi, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Çdo popull këtu tregon dhe flet se është viktimë, se si kanë përjetuar dëbimin, se si kanë përjetuar krimet e luftës etj. Pra, këto janë disa të vërteta. Unë mendoj se duhet të jetë një e vërtetë që nuk ka fare përcaktuese kombëtare. Ekzistojnë të dhënat në terren dhe ato duhet të sistematizohen, klasifikohen. Dhe këso të dhënash mund të na japin edhe komisionet kombëtare duke kontribuar kësaj nisme rajonale, duke sistematizuar të paktën të dhënat e tyre lokale.

Deklaratë: Jusuf Osmani, Arkivi i Kosovës, Kosovë, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Niveli rajonal nuk do të thotë se rezultatet e Komisionit Rajonal do të mbisundojnë atë çka kanë arritur komisionet kombëtare, ose, njëjtë, komisionet kombëtare apo organizatat joqeveritare brenda shteteve të caktuara kombëtare. Pse? Sepse vlerësimi që pason duhet të mbështetet në argumentet e caktuara dhe shqyrtimin kritik të metodologjisë së caktuar që përdoret.

Deklaratë: Jasminka Hasanbegović, Fakulteti juridik në Beograd, Serbi, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Mendoj se nisma rajonale me qasje jokombëtare mund të jetë ndihmesë për shumë arsye. Para së gjithash, është çështje e objektivitetit, pastaj vetë karakteri i konfliktit ish vendet jugosllave njëfarëdore jep shtytje për nismën në këtë mënyrë. Dhe, natyrisht, këtu kemi diçka që sërish krijon kontekstin rajonal të lidhjeve dhe bashkëpunimit, çka do të mund të jetë argument i mirë tek ata që, megjithatë, përfundimisht do ta marrin vendimin për këtë.

Deklaratë: Aleksandar Zeković, hulumtues i shkëlqes të të drejtave të njeriut, Mali i Zi, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Për themelimin e KOMRA nuk mjafton presioni i organizatave joqeveritare. Duhet edhe vullneti dhe përkrahja e shteteve .

Një komision i tillë, nëse nuk e ka përkrahjen e shtetit dhe të institucioneve shtetërore, natyrisht se nuk do të mund të funksionojë, sidomos nëse nuk e ka mbështetjen e parlamenteve, sepse parlamentet e kanë përgjegjësinë dhe fjalën publike të fuqishme.

Shkencëtarët, kur merren me këto gjëra, dhe nuk i kanë shënimet e sakta, ose nuk i kanë zbardhur faktet, nuk do të kenë sukses në këtë punë dhe gjithë ato fakte nuk do të jenë efikase.

Deklaratë: Jusuf Osmani, Arkivi i Kosovës, Kosovë, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Ne këtu jemi grup për presion. Gjithnjë kemi qenë të tillë, dhe gjithnjë pakicë. Dhe jemi këtu bashkë sepse është ashiqare se duhet t'i lidhim energjitë mes veti, sepse të gjithë në mjediset tona i kemi pak a shumë problemet e ngjashme, dhe këto janë se elitat politike, përkatësisht shteti, nuk e kryejnë punën që duhet ta kryejnë. Komisionet nuk do të krijojnë sektori joqeveritar, duhet të krijojnë shteti dhe më e mira do të ishte të krijojnë parlamenti. Komisioni Rajonal [na duhet] për këmbimin e informave, mundësisë që të krahasohen mes veti, dhe që të mundësohet veprimi i prokurorive kombëtare në proceset ku mund të flasin vetëm gjykatat. Të jeni të sigurt që shteti do të jetë më pak i interesuar për këtë punë. Prandaj i nevojitemi njëri tjetrit.

Deklaratë: Branislav Radulović, Shoqata e juristëve e Malit të Zi, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Ideja jonë është që konsultat të zhvillojmë brenda shoqërisë civile në shtetet e ish Jugosllavisë, që në vitin 2010 të kemi modelin e Komisionit Rajonal, i cili do të ketë në tërësi imazhin e karakteristika-ve bazike të modelit, të mënyrës së zgjedhjeve të anëtarëve, të trupave të caktuar që do të nevojiten për realizmin e mandatit të komisionit, pastaj të autorizimeve, programit të mbrojtjes së dëshmitarëve, dhe pastaj me këtë model duhet të shkojmë te parlamentet kombëtare me propozimin dhe kërkesën që kjo nismë të modeluar si është dhe me rekomandimet, të vihet në rend të ditës të parlamenteve dhe të hapen debatet parlamentare.

Deklaratë: Nataša Kandić, Fondi për të Drejtën Humanitare, Serbi, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Themelues të KOMR A duhet të janë parlamentet.

Pra, nuk duhet të janë themelues shefat, kryetarët e shtetit, e as kryeministrat, ose dikush tjetër, por parlamenti. Andaj mënyra se si do të themelohet komisioni mund të jetë vetëm ajo e marrëveshjes ndërkombëtare. Pra, një marrëveshje interparlamentare si akt themelues i Komisionit Rajonal.

Deklaratë: Jasminka Hasanbegović, Fakulteti Juridik në Beograd, Serbi, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009

Spektori civil duhet të bëjë presion që të themelohet KOMRA. Për këtë është i rëndësishëm dimensionin rajonal i nismës.

Opinionin e gjerë në njëfarë mënyre krejt procesin duhet ta kuptojë si të vetin, si përgjegjësi ndaj vetes dhe ndaj shoqërisë. Të ketë atë ndjenje të ownership-it, siç quhet në gjuhën angleze, ose të pronës ndaj asaj që ka ndodhur.

Deklaratë: Neira Čengić, Fakulteti Juridik në Sarajevë – Qendra për studime interdisciplinare, BH, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009

KOMRA në afatin prej dy, tre, katër vjetësh, - mund të zgjas edhe më shumë, - përmes marrëveshjes ndërshtetërore në nivelin e parlamenteve, ose edhe ndonjë formë tjetër, duhet të realizojë qëllimet që i ka, por kjo nuk është dobja e vetme nga proceset e tilla. Qëllimi më i madh është, e unë do të thosha edhe fenomen anësor, ndihmesa tejet e madhe kyçjen e organizatave të ndryshme dhe të individëve në diskursin rajonal, në vendosjen e raporteve bashkëpunuese dhe të partneritetit dhe, në të vërtetë, ndihmesa në restaurimin e shoqërive. Vetë restaurimi i shoqërisë ka ndikim terapeutik.

Deklaratë: Gordan Bodog, Izmir, Kroaci, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009

Komisionet [për të vërtetën] mund të janë vetëm nismë e organizatave joqeveritare kurse interpretimet duhet t'i lihen historianëve.

Unë e konsideroj të pranueshme idenë që organizatat joqeveritare të themelojnë komisionin, këtë e përkrah. (...) Komisionet duhet të merren ekskluzivisht me autorët e krimeve dhe viktimat, kurse interpretimi duhet t'i lihet historianëve, të cilët sipas profesionit që kanë çdo ditë ballafaqohen me të kaluarën. Unë, ndërkaq, konsideroj se Republika e Kroacisë i ka institucionet për këtë punë dhe kjo është gjithsesi një punë për institucionet.

Deklaratë: Davor Marijan, Instituti kroat për histori, Kroaci, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009

KOMRA duhet t'i ketë tri nivele: i pari, shkaqet dhe shpjegimet se çka ka ndodhur [narracioni për atë që ka ndodhur]; i dyti, dokumentimi i krimit; i treti, regjistri i viktimave.

Puna e vërtetë duhet të zhvillohet në tri nivele: të parin e shoh si shkaqe dhe shpjegime, pra një narracion për atë se çka ka ndodhur; i dyti është regjistri i krimeve, përkatësisht dokumentimi i krimit; dhe i treti është regjistri i viktimave. Unë, pra, e kuptoj këtë punë si një lloj bashkëpunimi rajonal.

Deklaratë: Ivo Goldstein, Fakultetit Filozofik në Zagreb, Kroaci, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.

Shkenca duhet të merret me analizën e natyrës së krimeve dhe jo të numërojë të vdekurit. Të gjitha duhet të unifikohen, të këmbëhen të dhënat mbi humbjet në njerëz në rajonin.

Shkenca do të duhej të merret vetëm me analiza, dhe këto viktimologjike, sociologjike, psikologjike, që të shihet natyra e krimit, dhe jo që shkencëtarët të bëhen roje të vdekurve, duke i numëruar viktimat ngase shtetet nuk i kanë numëruar. Neve kemi menduar se duke u marrë me viktimat dhe të lënduarit, do të merremi para së gjithash me interpretimin e pësimeve, me karakterin e luftës, dhe se kështu do të marrim përgjigjet në pyetjet pse të ndodhën krimet e të tilla, në ato përmasa, dhe jo që në fund të bëhemi vetëm numërues të të vdekurve. (...) Të gjithë faktorët që merren dhe punojnë me humbjet në njerëz në hapësirat e Jugosllavisë së Dytë, të gjithë duhet të bashkohen, t'i këmbëjnë të dhënat.

Deklaratë: Igor Graovac, Instituti kroat i historisë, Kroaci, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009

Nevojitet regjistri i saktë i viktimave të të gjitha palëve që kanë qenë në luftë.

Në Kroaci si dhe në vendet tjera duhet bëhen regjistrat, të viktimave para së gjithash, të të gjitha palëve që kanë qenë në luftë, e jo që edhe sot e gjithë ditën të themi «më duket se kanë qenë 18.000 e diçka më shumë viktima»

Deklaratë: Dražen Lalić, Fakulteti shkencave politike në Zagreb, Kroaci, Konsultat rajonale me shkencëtarët, Zagreb, Kroaci, më 10 janar 2009.